

Forfatter: Brandes, Georg

Titel: Udrag fra Hovedstrømninger. Emigrantlitteraturen (1872)

Citation: Brandes, Georg: "Samlede Skrifter", i Brandes, Georg: *Samlede Skrifter*, 1899-1910, s. 186. Onlineudgave fra Arkiv for Dansk Litteratur: <https://tekster.kb.dk/catalog/adl-texts-brandes04-shoot-idm139992359085152/facsimile.pdf> (tilgået 20. april 2024)

Anvendt udgave: Samlede Skrifter

«den hæderfulde Arv fra den ophøjede Filosofi» (*le glorieux héritage de la haute philosophie*).

Og paa ganske lignende Maade ivrer han mod Forsøgene paa at lægge et Erfaringsgrundlag under Moralens. «Istedenfor,» siger han, «at gaa ud fra den Følelse af Retfærdighed og Medfølelse, som lever i alle Menneskers Hjerte, søgte man at grunde Sædeligheden paa Hanget til Selvbevarelse og Velvære.» Han forstaar øjensynlig slet ikke den dybt filosofiske Drift, som har ledet Tænkerne af den modsatte Skole til at opiøse Retfærdigheds-Taanken i dens Grundelementer og vise hvorledes den opstaar og dannes. Han ivrer kun svulstigt over, at man ad den Vej ikke kunde naa til en aabenbare Religion; «de guddommelige Beviser for den havde jo Vantroen forkastet»^{*)}. Den samme Tænker som roser Montesquieu's *Persiske Breve* og bifalder at denne Skribent behandler Religionen som Bisag, forfærdes, hildet i Tidsalderens Halvhed, over de erfaringstro Filosofers Forsøg paa at finde de Grundelementer, der samvirker til Retfærdigheds-Ideens Formning. Og hos Barante ser man derfor, som antydet, allerede den uforstandige Spillen med det Dobbelttydige i Ordet Sensualisme, der hele Aarhundredet igennem skulde blive et Vaaben i Hykleriets og Nederdrægtighedens Hænder, idet Sensualisme vekselvis benyttes som Navn paa den bestemte Erkendelseslære, om hvilken det plejer at anvendes, snart som Betegnelse for Sanselighed, sanselige Lyster eller Læren om at sanselig Lyst er Livets Maal. Man finder allerede hos Barante som senere bestandig hos Cousin den overfladiske og uvidenskabelige Spiritualisme, der udvikler sig i Frankrig i Aarhundredets første Aartier, hævdet som den til Dyd og gode Sæder opmuntrende Filosofi.

Fru de Staël forfattede for en af Datidens Aviser, *Mercur de France*, en Anmeldelse af Barantes Værk, som Censuren dengang forbød at trykke, men som senere er bleven trykt i uforandret Form. Det er kun tre Blade; men en Kritiker vilde ikke have yderligere Vidnesbyrd behov for at skønne Forfatterindens Genialitet. Hun fremhæver først i varme Udtryk Forfatterens tidlige Modenhed og sjældne Maadehold, beklager kun, at han

^{*)} On arriva bientôt à tout nier; déjà l'incrédulité avait rejeté les preuves divines de la révélation et avait abjuré les devoirs et les souvenirs chrétiens.

ikke oftere hengiver sig helt til sine Indtryk, og minder ham om, at Tilbageholdenhed ikke altid røber Styrke. Saa ser hun ligesom ved et Snarsyn det vordende Aarhundredes aandelige Præg bag de tilfældige og personlige Fortrin og Mangler i hans Bog. Hun synes overfor dette Skrift med pludselig Styrke at have følt, hvor dybt hun selv med sit virkeglade, forbedrelystne Sind grundede i det forrige af Fremskridtstroen haarne Aarhundrede; først med denne Bog synes Overgangstiden til det nye Aarhundrede hende at være til Ende, og hun forbavsede over den Forsagen under det Givne, den Skæbnetro, den Ærbødighed for enhver fuidendt Kendsgerning, der fra dette Skrift slaar hende imøde. Hun aner, at Forsagen under Omstændighedernes Tryk vil blive et af den ny Tidsalders Kendemærker; hun forudføler, at dens Filosofi for en stor Del vil komme til at bestaa i en Paavisning af, at det Virkelige er fornuftigt, og synes med Geniets Fremsyn at skimte, hvilken Tvetydighed dette Ord «det Virkelige» vil vise sig at indeholde og hvilken ideløs Holden paa det Bestaaende denne Sætning vil kunne afgive Løsen for. Og hun slutter sin Anmeldelse med disse af forudseende Visdom stempede Ord:

«Det 18de Aarhundrede forkyndte Grundsætninger paa en altfor ubetinget Maade; maaske vil det 19de Aarhundrede forklare Kendsgerningerne med altfor stor Underdanighed under dem. Det første troede paa en Tingenes Natur, det andet vil kun tro paa Omstændighederne. Det første vilde hyde over Fremtiden, det andet indskrænker sig til at lære Menneskene at kende. Forfatteren til den Bog, hvorom jeg taler, er maaske den, der tidligst paa en iøjnefaldende Maade har antaget det ny Aarhundredes Farve.»

Denne Udtalelse er ligesaa slaaende formet som indholdstung. Ingen af de øvrige Aander, som stod denne store Kvinde nær, havde saa afgjort fjernet sig fra det foregaaende Aarhundrede, som denne den sidst optrædende, Barante. De andre var en efter en fra Vraget af det synkende 18de Aarhundrede stegne ombord i det 19de Aarhundredes Skib og havde efterhaanden ladet det med de Stoffer og den Sæd, det skulde føre; men det laa endnu Side om Side med Vraget, fast fortøjet til dets Rand. Barante var den, som huggede Skibstovet over og stødte Baaden ud paa det vide Verdenshav.